

Danas

PETAK, 21. avgust 2020, broj 8362, godina XXIV, cena 50 din, 40 den, 1,5 KM, 1 EUR (SLO), 0,7 EUR (CG), 9 kuna, 1,2 EUR (GR)

Fondacija Vinaver iz Šapca i Dan Graf – Danas

ФОНДАЦИЈА
СТАНИСЛАВ
Vinaver

objavljaju izlazak iz štampe

Društvo za novinsko-izdavačku delatnost

DAN GRAF d.o.o.

DESET KNJIGA drugog kola Sabranih dela

Radomir Konstantinović

**Kapitalan,
civilizacijski,
podvižnički
čin**

Objavljivanje 30 tomova (izdanje Fondacije „Stanislav Vinaver“, Šabac - Dan Graf, Beograd) iz pera romanopisca, esejiste i filozofa Radomira Konstantinovića (1928-2011) je civilizacijski poduhvat čiji se značaj može meriti samo sa objavljivanjem celokupnih dela Stanislava Vinavera (18 tomova, u izdanju Službenog glasnika, 2012-2015). I nije slučajno da iza oba poduhvata stoji sabirački, priređivački i urednički trud dr Gojka Tešića (u saradnji sa kćerkom Ivom). U našoj haotično udešenoj kulturi, ono što bi bio zadatak akademija, naučnih instituta, dolazi kao podvižnički poduhvat pojedinca. Ako se nađe i ako majka rodi.

Pre bezmalo godinu dana otpočeo je kapitalan kulturni poduhvat: izdavanje sabranih dela jednog od najznačajnijih jugoslovenskih (da, nije greška!) pisaca, romansijera, esejiste Radomira Konstantinovića (1928-2011). Dosad se pojavilo ukupno petnaest knjiga (pet u prvom kolu, i sad 10 u drugom kolu), koje su priredili i svim komentarima i registrima opremili Gojko Tešić i Iva Tešić. Odmah da naglasim, reč je o tekstovima koji, sa retkim izuzecima, nisu dosad našli mesto u prethodnim izdanjima ovog pisca.

Milan Vlačić

UZ PRVO KOLO

IZRAZ ŽIVE
KULTURE

Dr Ivan Milenković

Čak i letimičan pogled na delo Radomira Konstantinovića ostavlja zastrašujući utisak: trideset tomova od kojih nijedan nije manji od 400 stranica upućuje na nesvakidašnje delo kojim bi se ponosile i mnogo veće kulture od srpske. S jedne strane, uprkos snažnim otporima u postkomunističkoj Srbiji – Konstantinović je, naime, prepoznat kao dosledan antifašista, te je, kao takav, bio prirodni neprijatelj svakom nedemokratskom režimu – njegova najkommentarisanija dela ostavljaju dubok trag u našoj kulturi. S druge strane u senci je ostao ogroman deo Konstantinovićevog opusa koji po svojoj prodornosti, po širini zahvata i temeljitosti, ne zaostaje za slavnim delima poput *Bića i jezika*, *Filozofije palanke* ili njegovih romana.

U tomu posvećenom domaćim pesnicima i piscima, *O jednom ćutanju*, sabrani su tekstovi što ih je Konstantinović objavljivao po književnim časopisima i u štampi. Izbor pesnika i pisaca o kojima autor govori svedoči, s jedne strane, o bogatstvu jugoslovenske scene, da bi, s druge, ukazao i na širinu Konstantinovićevog zahvata, na to u kojoj meri je pomno pratio šta se događa u umetničkom prostoru, te, najzad, o njegovom ukusu, njegovim preferencijama i opsesijama. Tom naslovljen *Beket i drugi*, u kome su sabrani eseji i kritike o svetskoj književnosti, otkriva Konstantinovićevu radoznalost i posvećenost svetskoj književnosti, te se na spisku nalaze, gotovo bez razlike, sva velika (ali i nešto manja, ili makar malo manje poznata) imena pisaca iz doba u kojem stvara i sam Konstantinović. U tomu pod naslovom *Neispisano vreme*, pak, pronalazimo Konstantinovića filozofa, teoretičara i kritičara, ali i angažovanog građanina, dakle intelektualca koji prisustvo u javnosti smatra svojom dužnošću, te njegove refleksije o filmu, pozorištu, časopisima i medijima, o kulturi uopšte, sadrže i proseye ka političkim prilikama. Kao istoričar (i, naravno, teoretičar) književnosti, Konstantinović je pisao i tekstove koji su se prostirali u rasponu od Dositeja do Skerlića i Matoša (sakupljeni u tomu pod nazivom *Veličina i prokletstvo*), ali osim već poslovične lucidnosti u ovim se radovima, možda bolje nego bilo gde drugde, uočava pišćeva beskompromisnost, njegov samonametnuti imperativ da je pošten pristup književnosti važniji od nekritičkog čuvanja tradicije, odnosno da smisla ima samo živa tradicija, a ne tradicionalizam. To, pak, znači da se znameniti pesnici i pisci ne smeju držati ispod neprobojnog stakla gde postaju muzejski preparirani primerci na policama istorije, sačuvani kao lepi leševi u mauzoleju nedodirljivih veličina (gde vonja po formalinu), lepi i mrtvi (dakle), već da smisla ima samo ako se s njima vodi neprestani dijalog, jer upravo ih dijalog, čak i onaj dijalog u kojem ne prolaze dobro, drži živima. Najzad, u tomu pod nazivom *Dekartova smrt*, pored istoimenog romana nalaze se i tekstovi domaćih autora, pisaca, teoretičara i filozofa, posvećeni tom Konstantinovićem delu.

Čemu, dakle, sve ovo? Čemu Konstantinovićeva sabrana dela? Za jednu stranu u sukobu na srpskoj književno-političkoj sceni ovo pitanje je suvišno: delo Radomira Konstantinovića jedan je od ugaonih kamenova ove kulture, te je izdavanje njegovih sabranih dela izraz samosvesne kulturne politike koja zna da je samorefleksija uslov mogućnosti zdrave, žive i gipke kulture. (Samorefleksija, naime, ume biti neprijatna za svaki tvrdi identitet, te u svojoj neprijatnosti otrežnjujuća, ali upravo zato lekovita i neophodna.) Protivnička strana, međutim, koja se legitimije svojom kulturnom zatvorenosti i slabom gadljivošću na fašizam – dakle koja se odlikuje upravo onim Konstantinovićevim palanačkim duhom – ovo pitanje takođe smatra suvišnim jer delo Radomira Konstantinovića za nju predstavlja direktan napad na mitotvoračku svest koju ta strana, zabrinuta za identitet naroda, pomno neguje. Obe perspektive, utoliko – s tim što jedna to radi neposredno i eksplicitno, dok druga posredno i implicitno – potvrđuju nužnost ovakvog jednog poduhvata jer on, kako god da ga razumemo, upravo jeste izraz žive kulture.

Radomir
Konstantinović

DRUGO KOLO

AHASVER ILI
TRAKTAT O
PIVSKOJ FLAŠI

Put na koji Konstantinović poziva svoga čitaoca u ovoj knjizi, jedan je od najređe posećivanih u našoj književnosti; hermetičnost ovde dolazi do krajnjih svojih ekstrema, ali to nije nešto što bi moralo samo po sebi da nas nagna da odustanemo od takvoga puta. Taj eksperiment uostalom, traje nekoliko časova i ne više. Međutim, ono što u nama ostaje posle toga puta, čini mi se da u nešto većoj meri otiskuje impresije iz oblasti psihologije, filozofskih spekulacija i jednog uspešnog eksperimenta govora pisanom reči, nego što je potpuni estetski efekat. Ali, bez obzira na to koliko je najnovije delo Radomira Konstantinovića zakoračilo i u neke druge oblasti, koje više nisu književnost, ja bih želeo da tu, ako tako smem da kažem, neobičnu novu i neponovljivu ukoričenu egzotičnu životinju koja će uvek ostati pomalo nedočitana i tajanstvena, imam u polici sa knjigama. Možda i zbog zadovoljstva da je se ponekad pomalo pribojavam misleći na sve ono što u njoj nisam mogao naći, a što u njoj možda ipak postoji.

(Milorad Pavić)

Lucidnost, kojom Radomir Konstantinović pronalazi nove prostore i intelektualna i moralna hrabrost, kojom otvara ponore i nadnosi se nad njih, čine njegov traktat praznikom u kalendaru književnosti ne samo ovog jezika, praznikom koji ne mogu, neće i ne treba da praznuju svi. Da bi bio praznik.

Miloš Stambolić:
„Prokletstvo i blaženstvo“

Vihori dijalektike izbrisali su sve, izuzev onog što je njena suština – akciju i većitu spremnost za akciju. To su krajnji smisao i poruka Konstantinovićevog *Ahasvera*, jednog od, nesumnjivo velikih i blistavih dometa naše savremene književnosti. (Karlo Ostojić)

BEKET PRIJATELJ

Konstantinovićovo tumačenje Beketa, iz posebnog kursa, sačinjeno je i prezentirano u fragmentima. ...Emocija je komunicirala sa emocijom i lakše je pretakala u čitaocu kodove jedno neobično življenje i pisanje. Ova knjiga mogla je ponijeti i naslov „Radomir Konstantinović, prijatelj“, jer ona je i to, prijateljstvo je nužno obostrano. (Hanifa Kapidžić-Osmanagić)

poduhvat i značajan doprinos
ntinovića, iako raznorodan,
je od neprocenjive važnosti
nja i kulturološka skepsa čine
dramskih i esejističkih tekstova.
ormi, datosti i unapred završenoj
nadređenost i apsolutizam
ntatorska provencijencija

a tek posthumno bude shvaćen,
im velikim priređivačkim
k Radomira Konstantinovića na
sasvim očekivan ishod.

PENTAGRAM: BELEŠKE IZ HOTELSKE SOBE

Knjigu *Pentagram* diktiralo je retko misaono poet-
sko nadahnuće i ispisivalo njen patetični barok, polifo-
ničnost strukture i polivalentnost značenja. Ona poka-
zuje da je Konstantinović strasno budan, umetnički uz-
nemiren, u grozničavom predosećanju novih lomova,
smehova, novih dogmi i bolnih metamorfoza. Stoga je
njegova knjiga *Pentagram*, donekle, i književnoistorij-
ski gledano, sinteza jednog trenutka, pokušaj dijagnoze
i preseka njegovog bića, te otuda gotovo i programski
značajna. U njoj se oseća kako jedan osetljiv duh diše sa
svojom epohom, na način koji mu je danas moguć, u
potrebi da ne stane, da se ne zaustavi i da stvaralački živi.
(Radovan Vučković)

Pentagram, to su mnogobrojni i lucidni misaoni uzleti
koji se uvek vraćaju svom zajedničkom životnom tren-
nutku. Otuda dolazi i Konstantinovićevo nastojanje da
razmakne granice pojmovnog kazivanja i da uvede me-
taforsche, simbolske i slikovne spregove. ... Ustvari, *Pen-
tagram* je sav sveden na jednu analitičku ravan, odno-
sno na jedan analitički, ali i egzistencijalni, fokus koji sa-
bire i objašnjava Konstantinovićeve prave esejističke va-
tromete. **(Novica Petković)**

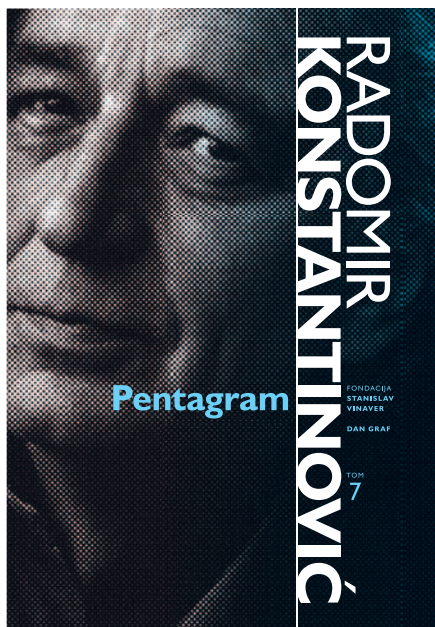
FILOSOFIJA PALANKE

Velikog stvaralaštva nema bez velikog rizika i žrtvovanja – to je jedna od poruka Kon-
stantinovićevog dela. *Filosofija palanke* dolazi u našu istrzanu, uznemirenu svakidašnjicu
kao rezolutni, sabrani glas jedne hrabrosti u spoznaji, mišljenju i u izrazu.

Konstantinovićeve fenomenologija duha palanke, taj živopisni radiogram jednog otu-
đenog retromentaliteta, za nas je isto tako značajna i kao, makar i delimična, kritička vizija
naše kulture, kao jedna bogata i kompleksna, slojevita duhovna, književna struktura sa mno-
gim plodotvorno provokativnim, lucidnim filozofskim, psihološkim, književnoteoretskim i
književno-istorijskim analizama, implikacijama i epifenomenima. **(Miloš I. Bandić)**

Partije koje objašnjavaju čudovišnosti i mahnitosti palanke u nama ili bežanje od nas
sami (zamena života za trajanje) dolaze u red tekstova koji otrežnjuju kao najdragocenija
moralistička nauka. **(Mirko Miloradović)**

Čitajući *Filosofiju palanke* u ovoj toliko zagonetnoj i neizvesnoj 1989. godini ja sam stalno
osećao da čitam jedinu od naših najsavremenijih današnjih knjiga.
Georgi Stardelov: „Vreme velikih ispovesti“

IKAROV LET: radio-drame, poezija, proza

Konstantinovićeve radio-drame uklapaju se
u njegovo viđenje sveta i literature, u njegov
izbor po srodnosti sa Semjuelom Becketom, zna-
čajnim piscem nove modernosti.

Svojim radio-dramama napisanim i realizo-
vanim u periodu od 1958. do 1966. godine Ra-
domir Konstantinović pruža doprinos razume-
vanju svoje poetike, ali istovremeno i važan, ne-
zaobilazan doprinos ukupnoj jugoslovenskoj
radio-drami. **(Filip David)**

POVRATAK MATERIJI: likovne i filmske teme, razgovori, razno

Knjiga *Povratak materiji* sačinjena je od če-
tiri celine. Prva celina („Povratak materiji“) po-
svećena je likovnim temama, druga („Kamera
koja snima doživljaj“) se bavi filmskim temama;
dok su u celini, veoma dinamičnoj i živoj, sabrani
intervjui, usputni razgovori, potom i obimniji
problemski, odnosno književnoteorijski i filo-
zofski dijalozi (o stvaralaštvu uopšte, potom o
Filosofiji palanke); završnu celinu pod naslovom
„I druge teme“ odlikuje uočljiva tematska raz-
nolikost (ankete o herojstvu i antiherojstvu,
„gradskom“ romanu, akademiji kao večno spor-
noj temi, potrebi da se pisac nađe za fakultet-
skom katedrom, o Trećem programu – radiju i
istoimenom časopisu kao „svojoj kući“ u kojoj je
odgovorni domaćin i spiritus movens bio Ale-
ksandar Acković).

ŽIVETI SA ČUDOVIŠTEM: kultura, politika, kriza i zločin

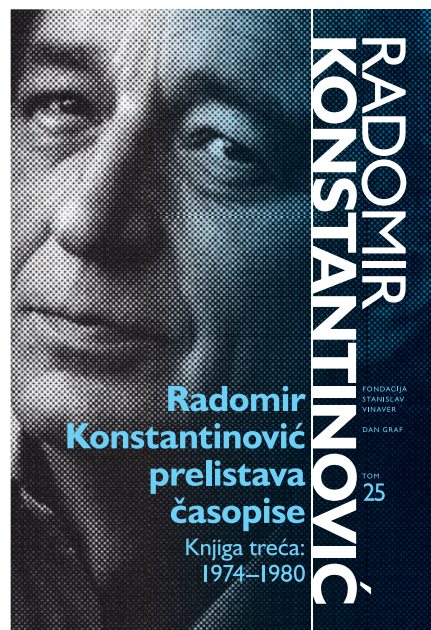
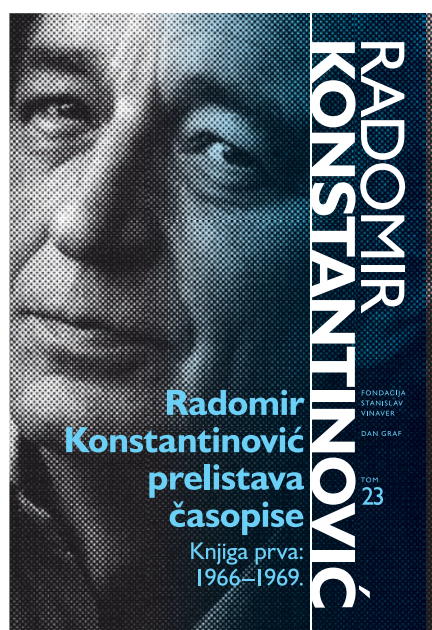
Knjiga *Živeti sa čudovištem* čine sledeće ce-
line; „Kocka slobode svakog dana se baca“ (pi-
sanje o kulturi, politici i krizi u SFRJ), „Stvarnost
protiv pseudo-pitanja“ (o pitanjima kulture, kul-
turne politike i svakodnevce u najširem smislu
ponovo u istom jugoslovenskom, socijalističkom
kontekstu), „Književnost, politika, kriza“ (u istim
fenomenima ali u postitoističkoj Jugoslaviji kada
se naslućuju obrisi razaranja iste), „Živeti sa ču-
dovištem“ (o politici kojoj je zlo verni saputnik i
tvorac ratne apokalipse), „Vraćanje Sarajevu“ ce-
lina koja je uokvirena „Prologom“ (dva su teksta
u njemu, „Mi deca sveta“ i „Njegovo gospodstvo
uverenje“ s programskim usmerenjem – svoje-
vršno auto-kritičko i auto-poetičko objašnjenje
sopstvene pozicije u vremenima koje oblikuje
politika) i „Triptihom“ kao nekom vrstom epiloga
(s tekstovima „Živeti sa čudovištem“, „Životinja
moje ljudskosti“ i „Ruka Ede Murtića“).

Zajednička tematska nit svim tekstovima u
ovoj knjizi je politika u svim svojim vidovima,
formama, oblicima.

PO PRVI PUT

RADOMIR
KONSTANTINOVIĆ
PRELISTAVA ČASOPISE

Knj. 1, 1966-1969 / Knj. 2, 1970-1973 / Knj. 3, 1974-1980.

MILAN
VLAJČIĆ:
VELIKI POZIV NA
INTELEKTUALNU
GOZBU

Ono što povezuje sve ove tekstove u žanrovskom ključu je – esej, upravo onako kako je ovu vrstu pisanja utemeljio otac modernog eseja Mišel de Montenj (1533-1592). Jer upravo je ovaj Šekspirov savremenik, povučen u svojoj kuli u Bordou, ispisivao utiske svojih lektira.

Neće biti da pre Montenja nije bilo glosa, parergi i paralipomena, koje nagoveštavaju tematsku i oblikovnu osobenost eseja, ali tek je Montenj imenovao i dao smer onome što čini ovu vrstu pisanja izazovnom i jedinstvenom. Na prostorima jugoslovenskih kultura, a samo nas to u ovom času ozbiljno obavezuje, pre Vinaverovog posthumnog otkrića, sličnu sudbinu su imali Matoš i Ujević, koji su tek sredinom šezdesetih dobili celokupna dela (Matoš u 20, a Ujević u 17 to-mova), stavljajući pred istoričare i tumače književnosti zadatak da se preispita kanon nacionalne književnosti. Slično bi se name-talo posle Vinaverovih i Konstantinovićevih sabranih dela, ali zasad, uzimajući u obzir stanje naših književnih katedara, slutnje u ovom smeru su neizvesne.

Kao što je njegov veliki predak pre četiri stoleća sedeo u svojoj kuli iznad Bordoa i ispisivao utiske o lektiri dostupnoj u njegovom vremenu, Radomir Konstantinović je između 1966. i 1980. sedeo ispred mikrofona Radija BGD 3 i izgovarao svoje utiske o svojim lektirama (knjige, časopisi, kulturne rubrike). Iz sopstvenog iskustva znam da je stalni termin bio petkom, tačno u 22 sata. I onda je pišev glas, koristeći neki od mogućih povoda nudio analitički pogled, razmišljanje, opredeljivanje između različitih dilema naše epohe. I tako, od aprila 1966. do januara 1980. gotovo bez prekida.

Posle tolikih decenija i strašnih događanja, utešno je da je spaseno i ovo što je sada u trima kabastim knjigama (izvršno tehnički opremljenim i dobro ukoričenim, što se sve ređe u nas zbiva).

Ovo trotomno izdanje Konstantinovićevih eseja, koje nam je stiglo nakon prvih pet esejističkih knjiga, možemo čitati na preskok, kako se obično čitaju enciklopedije i autorski rečnici.

Veliki poziv na intelektualnu gozbu!

MILORAD
BELANČIĆ:
ANGAŽMAN
U OBLIKU ŽIVE
REČI

Radomir je časopise shvatao kao privilegovano mesto na kojem jedna kulturna zajednica stiće svest o samoj sebi, svojoj prošlosti i budućnosti, i naravno, o svojoj otvorenosti za nove i raznovrsne kulturne uticaje. Najzad, časopis je prenosnik (medij) pameti ljudske, razumevajućeg i kritičkog intelekta, uma. Ali časopis je to samo i samo onda kada u društvu postoji recepcija koja poseduje slična, ako ne i ista ta obeležja. Saradnja sa Trećim programom Radio Beograda omogućila mu je da njegov angažman ima oblik žive reči (Radomir je sam čitao ili izgovarao svoj tekst) koja grabi aktuelni trenutak.

Ustvari, on je svoje prelistavanje časopisa shvatao u isti mah kao uman, kreativan i odgovoran posao i njega je radio u nadi da će time kulturna zajednica u kojoj živi da se uzdigne na viši duhovni nivo. Nažalost, to se nije desilo.

Najveći broj Radomirovih tekstova iz serije prelistavanja časopisa profilisan je tako da se, u njima, nešto iz date produkcije časopisa uzima kao povod za analizu koja svojom suptilnošću, dubinom i domišljatošću značajno prevazilazi okvire samog povoda.

KULTNA EMISIJA „RADOMIR KONSTANTINOVIĆ PRELISTAVA ČASOPISE“ na Trećem programu Radio Beograda koja je živela svoj uzbudljiv život od 11. novembra 1966. do 16. januara 1980, ovde i sada, pretvorena je u tri čudesne, obimne knjige njegovih sabranih dela. Prvu čine tekstovi od 1966. do 1969. godine (ukupno ih je 75); drugu od 1970. do 1973 (79 blistavih esejističkih ostvarenja), a u treću je sabrano 78 tekstova pročitanih na talasima Trećeg programa od 1974. do 1980. godine – što je ukupno 232 eseja o književnosti, umetnosti (likovnoj, pozorišnoj, filmskoj), filozofiji, književnoj teoriji, estetici, teoriji kulture, svakodnevici itd. Ono što se na samom početku ove napomene mora naznačiti jeste da je emisija „Radomir Konstantinović prelistava časopise“ jedinstven fenomen ne samo srpske i jugoslovenskih literatura i kultura nego i fenomen koji je neprepoznatljiv čak i u evropskim kulturama. Ovom emisijom-serijalom Radomir Konstantinović je u kontekstu srpske književnosti i filozofije, odnosno kulture i umetnosti, ostavio dubok trag koji se teško može nadmašiti.

Informacije
o tome gde se
knjige mogu
nabaviti i po
kojoj ceni
objavićemo
uskoro.

SABRANA DELA
Radomira Konstantinovića